

вацій в Україні, усі складнощі, які виникають при його розробленні та ухваленні виникають завдяки тому, що нормативно-правові акти ухвалюються за відсутності інноваційно спрямованої економічної стратегії України¹. Тому вважаємо за необхідність, на основі проекту Стратегії інноваційного розвитку України, розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проекти законів про розвиток інноваційної діяльності в Україні, а також відповідні підзаконні нормативно-правові акти, які передбачатимуть законодавчу підтримку стартапів, засад їх функціонування, визначення правового статусу та видів державної підтримки.

2.2 Університет як креативний суб'єкт національної інноваційної системи

Однією з глобальних характеристик нашого часу є затвердження інноваційного розвитку як домінуючого способу соціального оновлення, формування інноваційного суспільства, яке не просто відкрите для інновацій. Воно саме безперервно генерує інновації різних видів і рівнів. Його функціонування повністю залежить від швидкості впровадження нового знання в усі сфери суспільного життя. Таке суспільство характеризується зростаючою динамічністю складних соціальних трансформацій, обумовлених інтенсивністю розвитку і широким поширенням соціального прогресу. Воно займається безперервним практичним втіленням нових ідей, винаходів у вигляді інноваційних продуктів праці або технологій їх створення, методів організації і управління виробництвом для поліпшення всіх якісних і кількісних економічних та інших соціальних показників як на мікро-, так і на макрорівні².

Становлення інноваційного суспільства – це довгий та складний процес, якому сприяють наступні чинники:

1. послідовна і довгострокова інноваційна політика держави, з чітко сформульованими цілями і завданнями;
2. раціональне використання наявного інноваційного потенціалу як фундаменту для реалізації інноваційної політики і формування інноваційного суспільства;

¹ Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. Київ, 2015. С. 239.

² Клімова Г. П. Інноваційне суспільство – новий історичний етап цивілізаційного розвитку/ Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні: монографія. за ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. Х: Право. 2015. С. 8–40.

3. зміцнення співпраці між науково-дослідним, освітнім і виробничим секторами;

4. цільова підтримка найважливіших напрямів науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок;

5. комерціалізація інновацій;

6. залучення іноземних інвестицій транснаціональних корпорацій;

7. постійне вивчення і впровадження кращого міжнародного досвіду по інноваційному розвитку економіки суспільства в цілому¹.

Як свідчить досвід індустріально розвинених країн, становлення інноваційного суспільства розпочинається з формування національної інноваційної системи, орієнтованої на отримання і використання нових наукових знань, сприяння розвитку передових технологій, НДДКР, підвищення якості людського капіталу.

Загальні методологічні принципи інноваційної системи були сформульовані ще в 80–90-х рр. ХХ ст. західними вченими (Б. Лундвалл, Р. Нельсон, К. Фрімен, Ф. Хайек та ін.). Згодом їх концепція набула подальшого розвитку зусиллями великої кількості дослідників (С. Глазьев, О. Голіченко, Н. Іванова, В. Іванов та ін.).

Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) визначає інноваційну систему як сукупність інститутів приватних і державних секторів, які індивідуально і у взаємодії забезпечують розвиток і поширення нових технологій².

Особлива роль інституційної складової в процесі формування та розвитку інноваційної системи відображена в позиції Н. І. Іванової, згідно з якою під інноваційною системою розуміється сукупність взаємопов'язаних організацій (структур), зайнятих виробництвом і комерційною реалізацією наукових знань і технологій у межах національних кордонів (дрібні і великі компанії, університети, державні лабораторії, технопарки, інкубатори), а також комплекс інститутів правового, фінансового й соціального характеру, які забезпечують інноваційні процеси і мають потужні національні коріння, традиції, політичні та культурні особливості³.

З погляду В. В. Іванова, інноваційна система являє собою національно-регіональну систему господарюючих суб'єктів, що взаємодіють в процесі

¹ Монахов И. А. Инновационные стратегии государств-лидеров – важнейшее условие преодоления кризиса и устойчивого развития на перспективу. *Инновации*. 2011. № 10. 87–94 с. С. 91–92.

² Миролобова Т. В., Суханова П. А. Зарубежный опыт развития инновационной инфраструктуры университетов в региональных инновационных системах. *Фундаментальные исследования*. 2013. № 1. С. 215–220.

³ Иванова Н. Национальные инновационные системы. М.: Наука, 2002. 344 с. С. 187.

виробництва, розповсюдження та використання нового економічно вигідного знання, напрямки діяльності якої визначаються державною економічною політикою і регламентуються відповідною нормативною базою¹.

Б. Г. Салтиков інноваційну систему розглядає як сукупність всіх діючих суб'єктів та їх відносин, що забезпечує просування нових знань до їх використання². Беручи до уваги і високо оцінюючи наведені позиції вчених, можна стверджувати, що інноваційна система представляє сукупність всіх взаємодіючих в процесі виробництва господарюючих суб'єктів, які беруть участь у створенні та розповсюдженні як нових знань, так і інноваційних технологій, які спрямовані на реалізацію стратегічних цілей сталого розвитку соціально-економічної системи і сприяють підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів даної системи.

Інноваційні системи різноманітні. Узагальнюючи існуючі у науковій літературі точки зору, слід виділити інноваційні системи, які існують на макро-, мезо-, мікро- й локальному рівнях. На макрорівні мова йде про світову інноваційну систему, міжнародні та транснаціональні системи, які є її компонентами, а також про національну інноваційну систему (далі – НІС). На мезорівні виділяють регіональні інноваційні системи, на мікрорівні – галузеві (кластерні) інноваційні системи, а на локальному рівні – інноваційну систему конкретного підприємства.

Національні інноваційні системи окремих країн істотно відрізняються одна від одної, що проявляється у виборі пріоритетів і завданнях інноваційного розвитку, механізмах взаємодії приватного і державного сектора, значення великого і малого бізнесу, співвідношення фундаментальних і прикладних досліджень і розробок, динаміки розвитку і галузевій структурі інноваційної діяльності. Відповідно до цього у світовій практиці виділяється декілька основних моделей національних інноваційних систем: європейсько-американська, японська, південно-східноазіатська та альтернативна інноваційна система.

Європейсько-американська модель інноваційної системи заснована на переважному розвитку і використанні власного науково-технологічного потенціалу для генерування інноваційного продукту, на повному циклі інноваційного процесу, включаючи появу наукової ідеї, виробництво інноваційного продукту і його реалізацію за умови розвитку фундаментальної науки, що фінансується державою, і активної участі підприємництва.

¹ Иванов В. В. Актуальные проблемы формирования российской инновационной системы. URL: <http://opesc.ru>.

² Салтыков Б. Г. Национальная инновационная система: проблемы и перспективы. URL: <http://www.novaman.ru>.

Японська модель інноваційної системи орієнтована на використання зарубіжного науково-технічного потенціалу, доопрацювання нових знань і впровадження нововведень в економіку.

Для моделі інноваційної системи нових індустріальних країн Південно-східної Азії (Південна Корея, Тайвань, Сінгапур, Гонконг) характерні наступні ознаки: сприятливий інвестиційний клімат, високі темпи розвитку науки та інновацій, що забезпечує потреби експортноорієнтованих галузей, що виробляють технічно складні товари (електроніку і автомобілі), широкий доступ населення до різних форм освіти.

Відмінними рисами альтернативної моделі інноваційної системи виступають: зниження обсягу НДДКР, низький рівень розвитку електронної промисловості, незначна питома вага експортної продукції за умови ефективного розвитку окремих галузей легкої промисловості.

Інноваційні моделі, які характерні для провідних «інноваційних» країн, не підходять для України в «чистому» вигляді. Так, європейсько-американська модель вимагає значних фінансових вкладень на всіх стадіях інноваційного процесу, зацікавленості в здійсненні інновацій з боку національних підприємств, наявності дослідницької бази підприємств і закладів вищої освіти, розвинених партнерських стосунків між державою, бізнесом і академічними кругами. В Україні ж склалася в цьому відношенні складна ситуація, зламати яку навряд чи вдасться в найближчій перспективі.

Що ж до японської моделі національної інноваційної системи, то вона заснована на використанні і впровадженні зарубіжного науково-технічного потенціалу з подальшим його нарощуванням усередині країни. Основним обмеженням в цьому випадку виступає конкурентна стратегія розвинених країн. Нині український інноваційний бізнес не здатний конкурувати з великими іноземними компаніями, що мають не лише значний досвід в цій сфері, але і величезні ресурси.

З урахуванням об'єктивних тенденцій розвитку національної економіки для України прийнятною є модель національної інноваційної системи, яка заснована на використанні власного науково-технічного потенціалу із залученням іноземних інвестицій і технології. Формування і розвиток ефективного інноваційного сектора повинні здійснюватися із залученням передових досягнень науки і техніки, що включають як вітчизняні винаходи (у разі їх конкурентоспроможності з іншими країнами), так і іноземні «ноу-хау», що перевершують по рівню ефективності застосування вітчизняні науково-технічні можливості.

Основні напрями розвитку НІС в Україні визначені у прийнятій Концепції розвитку національної інноваційної системи, серед яких:

Створення конкурентоспроможного вітчизняного сектору наукових досліджень шляхом збільшення частки наукових та науково-технічних досліджень спрямованих на створення нових видів інноваційної продукції, врахування кон'юнктури світового ринку під час визначення пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності; інтеграції вітчизняного сектору наукових досліджень і розробок до світової інноваційної системи; реформування системи освіти з урахуванням вимог європейських стандартів і збереження культурних та інтелектуальних національних традицій.

Забезпечення розширеного відтворення знань на основі інтеграції діяльності вищих навчальних закладів, академічних та галузевих наукових установ шляхом підвищення рівня фондоозброєності державного сектору наукових досліджень і розробок, концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності, створення умов для організації високотехнологічного виробництва; посилення взаємодії освіти та науки, створення університетів дослідницького типу на базі провідних вищих навчальних закладів.

Забезпечення розвитку системи фінансово-кредитної підтримки реалізації конкурентоспроможних науково-технічних та інноваційних програм шляхом забезпечення розвитку мережі спеціалізованих небанківських інноваційних фінансово-кредитних установ, розширення їх прав на участь у створенні корпоративних інвестиційних фондів; створення умов для інвестування венчурного капіталу у високотехнологічні інноваційні проекти; упровадження механізму надання на конкурсній основі грантової підтримки вченим.

Забезпечення розвитку виробничо-технологічної інноваційної інфраструктури шляхом підтримки малого інноваційного бізнесу; створення економічних стимулів розвитку наукових парків на базі вищих навчальних закладів, технологічних парків, технополісів та інших інноваційних структур.

Забезпечення розвитку ефективної інформаційно-аналітичної та експертно-консалтингової інфраструктури інноваційної діяльності шляхом реформування системи науково-технічної інформації, розширення можливостей доступу до інформації юридичних та фізичних осіб через Інтернет.

Створення умов для трансферу технологій та підвищення ефективності охорони прав інтелектуальної власності шляхом формування та забезпечення розвитку ефективної системи капіталізації результатів інтелектуальної діяльності.

Забезпечення підвищення рівня інноваційної культури суспільства шляхом популяризації інноваційної діяльності через засоби масової інформації,

упровадження навчальних програм, спрямованих на виховання у молоді творчого мислення та позитивного ставлення до інновацій¹.

У національних інноваційних системах усіх країн генерація інновацій здійснюється галузевою наукою, державними науковими установами, а також університетами.

Університети як креативний суб'єкт національної інноваційної системи готують висококваліфікованих кадрів для інноваційної сфери, активно займаються науковою діяльністю, генерацією нового знання і технологій. При цьому ключова роль у формуванні національної інноваційної системи відводиться дослідницьким університетам. Кращі з них за світовими мірками забезпечують лідерство тієї або іншої країни в побудові інноваційного суспільства. Такі університети є національними центрами з виробництва нових наукових знань і підготовці висококваліфікованих кадрів, здатних ці знання отримувати, поширювати і перетворювати на товари і послуги.

Світовий досвід свідчить про те, що, незважаючи на певні національні відмінності, можна виділити два основні критерії віднесення закладів вищої освіти до переліку дослідницьких університетів: 1) великий обсяг фінансування і висока результативність наукових досліджень; 2) великий масштаб підготовки фахівців вищої наукової кваліфікації (аспірантура, докторантура). Так, наприклад, відповідно до класифікації установ вищої освіти, запропонованої Фондом Карнегі, дослідницькі університети характеризуються найбільшим обсягом фінансової підтримки досліджень і розробок із засобів федерального бюджету, а також тим, що вони щорічно присуджують не менше 50 докторських ступенів за широким спектром наукових напрямів. Близькі критерії надбання університетам статусу світового класу затверджені Лігою європейських університетів: 1) виконання наукових досліджень на світовому рівні (excellence) не менше чим за трьома напрямками; 2) інтеграція наукових досліджень до освітньої діяльності; 3) підготовка аспірантів (PhD) за науковими напрямками рівня excellence².

Створення дослідницьких університетів відбувається трьома шляхами.

Перший шлях полягає у відборі невеликої кількості національних університетів, належного рівня й потенціалу, які вдосконалюються шляхом додаткового бюджетного фінансування.

¹ Концепція розвитку національної інноваційної системи: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 р. № 680-р. URL: zakon4.rada.gov.ua/lams/show/680-2009-p.

² Roberts, Edward B. and Eesley, Charles E. (2009) Entrepreneurial Impact: The Role of MIT URL: <https://ssrn.com/abstract=1352633>.

Другий підхід базується на злитті окремо існуючих університетів в один новий, що відповідає світовим показникам.

Третій напрямок передбачає створення нових університетів світового класу «з нуля».

Кількість дослідницьких університетів в кожній країні невелике відносно загального числа закладів вищої освіти (далі – ЗВО). Наприклад, в США дослідницьких університетів світового класу налічується близько 150 з 4800 ЗВО, в Китаї – близько 100 при загальній кількості приблизно 5 тис. ЗВО. У Індії налічується 10 таких університетів з наявних 18 тис. ЗВО¹. Ці учбові заклади проводять найбільший обсяг оригінальних досліджень як фундаментальних, так і прикладних і отримують найбільше фінансування для проведення своєї науково-дослідної роботи. У складі університетів таких країн, як США, Великобританія і Німеччина, зосереджена близько половини усіх учених. Їх доля в проведенні НДДКР складає від 14,5% досліджень в Японії до 25% в окремих країнах Європи (Нідерланди, Бельгія)². В усіх розвинених країнах університети виконують не тільки наукову і освітню функцію у складі НІС, але виступають важливим елементом формування кластерних регіональних інноваційних підсистем. У системі «університет – промислові групи» науково-дослідницька діяльність лягає в першу чергу на університет, так як у нього зосереджена основна фундаментальна і прикладна база з інноваційної тематики. Через венчурні компанії дослідницьких університетів мають можливість ефективно і оперативно здійснювати трансфер знання в нові технології. У свою чергу, фінансування університетів з боку держави і приватного бізнесу безпосередньо залежить від результатів їх науково-дослідницької діяльності.

Дослідницький університет, як специфічна форма організації наукової та освітньої діяльності, покликаний істотно активізувати інноваційну діяльність вищої школи.

Будучи джерелом нового знання, він активно беруть участь в інноваційному розвитку вітчизняної економіки. Відмінні ознаки такого університету – це здатність генерації нового наукового знання на основі широкого спектру фундаментальних і прикладних досліджень, можливість трансферу технологій в реальний сектор економіки, наявність ефективної системи підготовки кадрів вищої кваліфікації. Дані ознаки визначають для ЗВО інноваційний шлях

¹ Pfilip G.Altbach, JamailSalmi. The Road to Academic Excellence: The Making of World Class Research Universities. Washington, DC:TheWorldBank, 2011.

² Казакова Н. Университеты и экономика, основанная на знаниях. Саратов: Саратов.гос.ун-т. 2002. 272 с. С.115.

розвитку, який пов'язаний із впровадженням нових технологій, ідей і знань в науково-дослідницький процес з метою їх практичного використання.

Основними факторами, що визначають безпосередньо інноваційний розвиток дослідницького університету, є:

- розвиток системи наукового співтовариства, необхідного для генерації нових знань;
- створення і комерціалізація результатів науково-дослідницької діяльності;
- розвиток інноваційної інфраструктури, яка координує та реалізує інноваційні проекти та розробки;
- вибір та підтримка пріоритетних напрямків розвитку науки університету;
- формування і розвиток навчально-науково-інноваційного комплексу на базі університету.

Інноваційна інфраструктура дослідницьких університетів представляє собою комплекс взаємопов'язаних структур, що забезпечують реалізацію інноваційної діяльності ЗВО. Вона може бути розглянута як інтеграційна сукупність освітніх програм різного рівня, а також інноваційних структур і механізмів управління ними, що націлена на формування комплексу компетентностей, необхідних для успішної інноваційної науково-педагогічної діяльності¹.

Розрізняють два основних види інноваційної інфраструктури дослідницьких університетів:

- матеріальна (технопарки, бізнес-інкубатори, техніко-впровадзувальні центри, центри трансферу технологій та ін.);
- нематеріальна (послуги із захисту інтелектуальної власності, послуги з просування інтелектуальної продукції, аутсорсинг «не інноваційних» аспектів діяльності та ін.).

Інноваційна інфраструктура дослідницького університету інтегрує чотири компонента його науково-дослідницької діяльності:

- освіту (інноваційні освітні програми);
- науково-виробничі потужності (студентський бізнес-інкубатор, технопарк, лабораторії та ін.);
- структури, що підтримують інноваційну діяльність (офіси трансферу і комерціалізації результатів інноваційної діяльності);

¹ Миролубова Т. В., Суханова П. А. Зарубежный опыт развития инновационной инфраструктуры университетов в региональных инновационных системах. Фундаментальные исследования. 2013. № 1. С. 215–220. С. 4.

– структури, що забезпечують управління інноваційною діяльністю та інноваційною інфраструктурою¹.

Досвід розвинених країн, зокрема США, показує, що інноваційна інфраструктура не є єдиною і незмінною для всіх університетів, а, навпаки, вона надзвичайно гнучка. Вона реалізується з урахуванням особливостей самого університету (наприклад, форми власності, основних наукових і освітніх напрямків, що реалізуються університетом, його розмірами та територіальним розміщенням тощо), а також відповідно до економічних, ресурсних і законодавчих особливостей міста, де цей університет розташований. Тому, формуючи інноваційну інфраструктуру, університет робить акцент на пріоритетний розвиток тих її компонентів, які найбільшою мірою відповідають його місії, меті й завданням.

Базова модель інноваційної інфраструктури більшості українських університетів включає в себе чотири найважливіших елементи: центр трансферу технологій (ЦТТ), технопарк, студентську наукову організацію і науково-освітні програми за інноваційними напрямками. Інші елементи інноваційної інфраструктури (відділ інтелектуальної власності, відділ колективного використання устаткування, відділ захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності та т. д.), як правило, входять до складу центру трансферу технологій.

Діяльність ЦТТ спрямована на підтримку і супровід різних аспектів інноваційних процесів за допомогою виконання ряду функцій: науково-технічної, маркетингової, юридичної, фінансової, консультаційної, освітньої, адміністративної. ЦТТ стає основною сполучною ланкою між малими інноваційними підприємствами на базі університетів, з одного боку, і великими промисловими підприємствами та іншими елементами інноваційної інфраструктури, з другого.

Метою створення технопарку є сприяння інноваційній діяльності в університеті і створення умов, необхідних для організації і розвитку малих інноваційних підприємств (далі – МПП), що забезпечують прискорене освоєння результатів науково-дослідницьких і дослідно-конструкторських робіт в реальному секторі економіки, створення конкурентоспроможних технологій, товарів і послуг та доведення їх до споживача на комерційній основі. У технопарку, крім МПП, також розміщуються творчі колективи вчених університету, що реалізують інноваційні проекти.

Студентський бізнес-інкубатор створюється з метою відпрацювання механізмів генерації нової хвилі підприємців в області високих технологій,

¹ Шмелева Е. А. Инновационная инфраструктура вуза в подготовке новых кадров. *Научный поиск*. 2012. № 3. С. 3-6.

усунення розривів між фундаментальною і академічною освітою, з одного боку, і світом підприємницької діяльності, з іншого, для забезпечення розвитку наукових шкіл і науково-технічної творчості молоді, для підвищення якості підготовки молодих фахівців за рахунок впровадження нових форм навчання, створення МПП за участю студентів.

Науково-освітні центри (далі – НОЦ) створюються з метою проведення наукових досліджень, підготовки і перепідготовки кадрового складу в пріоритетних напрямках діяльності університету.

Одним з головних чинників інноваційного розвитку університету є процес комерціалізації результатів науково-дослідницької діяльності, що забезпечує досягнення конкурентних переваг при введенні даних результатів в господарський оборот в якості нового продукту або нової технології.

Як правило, існують чотири основні форми передачі і комерціалізації розробок і технологій університету:

- ліцензування і поступка патентних прав;
- проведення НДДКР на замовлення промислових підприємств;
- проведення наукових досліджень за рахунок бюджетних програм;
- створення малих компаній на базі наукових розробок університету.

Процес комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок повинен охоплювати всі етапи комерційного використання результатів науково-дослідницької діяльності:

- аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища організації, яка виконує наукові дослідження і розробки;
- інвентаризацію об'єктів інтелектуальної власності;
- проведення маркетингових і патентних досліджень;
- оцінку результатів інтелектуальної інноваційної діяльності, в тому числі їх областей застосування, комерційного потенціалу і економічної вигоди від їх використання;
- розробку стратегії комерціалізації результатів науково-дослідницької діяльності (в тому числі стратегій їх зовнішнього і внутрішнього використання);
- формування портфеля об'єктів інтелектуальної власності і планів їх комерціалізації;
- пошук споживачів інтелектуального продукту, постачальників, інвесторів та інших партнерів;
- врегулювання відносин власності на результати інтелектуальної діяльності, в тому числі оцінку вартості створеного інтелектуального активу, вибір форми його зовнішнього використання і введення в економічний обо-

рот або постановку його на баланс організації-розробника і використання в її внутрішньому інноваційному процесі;

- моніторинг і припинення недобросовісної конкуренції;
- оцінку ефективності зовнішнього та (або) внутрішнього використання створеного інтелектуального активу;
- коригування управлінського впливу.

Перераховані етапи являють собою функції управління комерціалізацією результатів науково-дослідницької діяльності та можуть виконуватися різними підрозділами організації або в значній мірі перебувати в компетенції її служби управління інтелектуальними активами. У будь-якому випадку наведений перелік функцій управління обумовлює необхідність виділення самостійної підсистеми управління комерціалізацією результатів науково-дослідницької діяльності в складі системи управління організації.

Завданнями управління комерціалізацією результатів науково-дослідницької діяльності (НДД) університетів є: – оцінка і відбір результатів НДД, що володіють високим комерційним потенціалом – створення портфеля технологій, призначених для комерціалізації, а також портфеля замовлень на наукові розробки, необхідні ринком;

- організація і проведення патентних досліджень;
- надання послуг по забезпеченню охорони різних видів інтелектуальної власності та ноу-хау;
- підготовка ліцензійних угод, контрактів на надання інженерно-консультативних послуг, договорів про науково-технічну і виробничу співпрацю тощо;
- оцінка інтелектуального внеску в створювані інноваційні підприємства;
- правова допомога в разі порушення прав патентовласників і недобросовісної конкуренції;
- координація управління створеними малими інноваційними підприємствами для комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок.
- продукції, лізинг обладнання, нормативно-правове забезпечення реалізації проектів;
- реалізація цілеспрямованих інвестиційних програм і стимулювання приватних вкладень в розвиток інноваційного потенціалу університету;
- участь у розвитку ринку інноваційних проектів регіону, організація і проведення тендерів на участь творчих колективів університету в інноваційних проектах;
- залучення вчених, фахівців і студентів в інноваційний процес, використання інноваційної діяльності для підвищення якості підготовки фахівців

у нових економічних умовах, зокрема за рахунок застосування інноваційних технологій навчання, розробки сучасної навчальної техніки;

– формування інноваційної інфраструктури – центрів трансферу технологій, інноваційно-технологічних центрів, центрів колективного користування, бізнес-інкубаторів, малих інноваційних підприємств при університетах і т.д.¹.

Процес комерціалізації результатів науково-дослідницької діяльності університетів охоплює всі аспекти отримання комерційної вигоди від використання результатів інтелектуальної власності і пов'язаний з пошуком найбільш ефективних форм взаємовідносин між учасниками комерціалізації, організацією передачі прав та їх належним оформленням. Залучення науково-дослідних розробок в комерційний і господарський оборот передбачає також оцінку їх ринкової вартості і комерційного потенціалу.

Для оцінки науково-дослідницької діяльності університетів, як правило, враховуються такі показники – обсяг витрат на науку в сукупному бюджеті ЗВО;

– обсяг позабюджетного фінансування наукових досліджень, приведений до одиниці професорсько-викладацького складу;

– середній вік професорського персоналу;

– кількість викладачів, які пройшли стажування в зарубіжних ЗВО;

– кількість запрошених вчених;

– наявність спеціальних програм підтримки молодих фахівців;

– використання сучасних освітніх технологій;

– відкриття нових затребуваних напрямів підготовки;

– рівень аспірантури і докторантури;

– характеристики публікаційної активності: участь в міжнародних конференціях; видання монографій, навчальної та навчально-методичної літератури;

– наявність оформлених прав на результати наукової діяльності;

– наявність міжнародних акредитованих програм;

– наявність англомовних навчальних курсів для залучення іноземних студентів;

– частка іноземних студентів;

– відгуки роботодавців.

Таким чином, реальний шлях входження в глобальне інноваційний простір – це розвиток власної національної інноваційної системи за допомогою

¹ Вдовин С. М. Интеграция процесса генерации новых знаний и коммерциализации результатов научно-исследовательской деятельности в национальном исследовательском университете. *Интеграция образования*. 2011. № 3. С. 3–8.

адаптації успішного зарубіжного досвіду до національних особливостей і інтегрування її у світове господарство шляхом проведення ефективної державної інноваційної політики.

Національна інноваційна система ґрунтується на наявності висококваліфікованого, освіченого особистісного капіталу людини. Дослідницький університет є саме тим інструментом, який формує такий капітал. Він як креативний суб'єкт національної інноваційної системи є центром появи передових ідей, концепцій та генерування інтелектуальної еліти суспільства.

Сприятливе середовище, яке створене в дослідницькому університеті зі стимулювання молодих вчених, викладачів і фахівців, забезпечення наступності поколінь в науці та освіті, підвищенню кваліфікації і професійної перепідготовки кадрів, освоєння кращого міжнародного досвіду на основі залучення вчених зі світовим ім'ям, академічної мобільності студентів і викладачів та ін., сприяє розвитку ефективної національної інноваційної системи.

2.3 Наукові установи як суб'єкти національної інноваційної системи

Згідно з визначенням Концепції розвитку національної інноваційної системи, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 680-р від 17 червня 2009 року, національна інноваційна система (далі – НІС) – це сукупність законодавчих, структурних і функціональних компонентів (інституцій), які задіяні у процесі створення та застосування наукових знань та технологій і визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу¹.

Концепцією встановлена структура НІС з п'яти підсистем: 1) державне регулювання, що складається із законодавчих, структурних і функціональних інституцій; 2) освіта, що складається із закладів вищої освіти та науково-виробничих підприємств; 3) генерація знань, що складається з наукових установ та організацій, які створюють наукові знання і технології; 4) інноваційна інфраструктура, що складається з виробничо-технологічної, фінансової, інформаційно-аналітичної та експертно-консалтингової

¹ Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06. 2009 р. № 680-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80>.